

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет української й іноземної філології та журналістики

Кафедра англійської філології та прикладної лінгвістики

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМІВ НА
МАТЕРІАЛІ КІНОТЕКСТІВ ВОГНЕБОРЧОЇ ТЕМАТИКИ**

кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент 4 курсу 431 групи

Спеціальності 035.04 Філологія (германські
мови та літератури (переклад включно)
(переклад))

Освітньо-професійної програми «Філологія
(германські мови та літератури) (переклад
включно) (переклад))

Мотуз Дмитро Олександрович

Керівник: к. філол.н., доц. Борисова Т.С.

Рецензент: начальник центру міжнародного
співробітництва Херсонської Торгово-
промислової палати Пономаренко Л. В.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Поняття професійної лексики	6
1.1 Слова-професіоналізми як лінгвістичні одиниці	6
1.2 Способи творення професіоналізмів	8
РОЗДІЛ 2. Особливості перекладу професійної лексики вогнеборчої тематики українською мовою	13
2.1 Поділ професійних лексем.....	13
2.2 Способи творення професійної лексики пожежних	15
2.3 Методи перекладу вогнеборчої професійної лексики.....	18
ВИСНОВКИ	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	22

ВСТУП

Під час вивчення будь-якої мови завжди треба враховувати, що вона не може залишатися постійно стабільною, адже з часом мова поповнюється новими лексемами залежно від розвитку нації. У тому числі мова збагачується через виникнення нових професій, нових галузей діяльності людини. Лексичний запас поповнюється новими термінами та поняттями з різних галузей, наприклад: економічної, технічної чи суспільної. Такі поняття мовознавці найчастіше відносять до професійної лексики чи професійного жаргону.

У своїй роботі ми детально розглянемо професійну лексику у сфері, яка зустрічається у всіх народів, а саме працівників пожежної безпеки. На наш погляд, важливою складовою у спілкуванні працівників цієї сфери є спеціальні слова та словосполучення, що вказують на реалії їхньої професії й формують свій професійний жаргон. У нашій роботі ми розглянемо особливості створення професійної лексики пожежних з англomовних країн, методи її перекладу на прикладі тексту телесеріалів “Station 19”, “Chicago Fire” [21-22] та звернемося до форумів, щоб дізнатися, якими окремими виразами користуються пожежні для спрощення мови з метою покращення порозуміння в екстремальних ситуаціях. Адже від акту комунікацій у даній професії залежить успіх у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, порятунку людей та матеріальних цінностей. Саме тому всі «надзвичайники» світу у кожній нації мають опанувати професійну лексику ще за часи навчання. Окрім того, як слушно відзначає Л. Ставицька, жаргон є особливим субкодом, який «об’єднує <...> відокремлює від інших і є розпізнавальним знаком: ми – свої, ми належимо до одного середовища» [10].

Актуальність нашого дослідження полягає у важливості опанування професійної лексики працівником сфери пожежної безпеки. Це дозволить глибше розуміти багато оригінальних фахових англomовних матеріалів, а

також за нагоди краще порозумітися з іноземними колегами. Адже наразі «багато працівників – професіоналів у конкретній галузі – усе більше й більше прагнуть долучатися до роботи в західних /іноземних компаніях» [15, с. 392].

Метою даної роботи є розгляд професійної лексики пожежних в англійській мові та особливостей її перекладу.

Відповідно до мети у нашій роботі розв'язуються такі **завдання**:

1. Обґрунтувати та дати визначення поняттям «професійна лексика», «професіоналізм», «професійний жаргон».
2. Ознайомитися з професійною лексикою на прикладі говору англомовних пожежних.
3. Дослідити особливості та труднощі перекладу розглянутої лексики.

Об'єкт дослідження – наявні в текстах кінофільмів та на спеціалізованих форумах лексичні одиниці, які представляють професійну лексику пожежних.

Предметом дослідження є способи творення та методи перекладу пожежних професіоналізмів.

Використовувались порівняльний та описовий **методи** дослідження.

Практичне значення дослідження: результати виконаної роботи можуть бути використані для написання дипломної роботи та при подальшому вивченні професійної лексики англійської мови.

Апробація результатів роботи. Основні положення даної роботи обговорювалися у формі доповіді та були прийняті до друку на XI науковій конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу», яка відбулася в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна 15-16 квітня 2021 року.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ

1.1 Слова-професіоналізми як лінгвістичні одиниці

Мова вважається скарбницею духовних надбань людей певної нації. Вона відображає їх життєвий досвід, творчість і працю багатьох поколінь. Мова поєднує в собі поетичне чуття, філософський розум, витончений смак естетики та силу надзвичайної чутливості до всіх людських почуттів і природних явищ. [6, с. 7]

Звісно, мова є найбільшим скарбом для кожного народу. Адже саме мова інформує нас про характер народу, його історію, пам'ять і силу духу. Вона висвітлює традиції, звичаї, повсякденний побут народу, його розум і досвід, красу і силу душі.[8]

Більшість українських слів, є зрозумілими для звичайних українців, вони називаються загальноживаними. Їх найчастіше використовують у сферах побуту та життя. Значно менше слів використовуються групами людей, які мають пряме відношення до різних галузей господарства, культури чи науки. Такі слова називаються вузькоспеціальними.

Ефективність праці значно підвищується завдяки використанню професійної мови. Такі знання допомагають краще порозумітися з представниками окремого фаху (колегами) та породжують все нові й нові лексеми. Виявилось, що професійний жаргон створюється при використанні живої мови. Жаргон як лексична підсистема, постійно поповнюється новими лексичними одиницями. Професійне мовлення продуктивно створює емоційно забарвлені фахові слова, які безпосередньо стосуються певної професії. [5, с. 14]. Дуже допомагають адаптуватися у певній професії такі лінгвістичні одиниці як слова-професіоналізми. Тому, звичайно, на початку виконання нашої роботи необхідно правильно зрозуміти, що це за одиниці.

Що ж означає лінгвістичний термін "професійна лексика"? Слова або звороти, вирази властиві мовленню людей певної професії, називаються професійними. У сфері економістів, наприклад: депозит, фінансування, бланк, банк. Професійна лексика містить у собі багато синонімів до загальноновживаних слів. Для осіб, які не належать до певної професії, ці слова можуть бути не завжди зрозумілими або не викликають цікавості. Видатний лінгвіст Покровська відносить до „професійних жаргонізмів” такі вислови, які не виражають наукового поняття і не мають визначення, але задовольняють потреби професійного спілкування у певній галузі. [11,с. 36-37]

Такі лінгвісти як Суперанська О.В. та Подольська Н.В. відмітили, що жаргонізми не є частиною спеціальної професійної лексики. Ці вчені визначають їх просто якимись модними яскравими слівцями, які вживаються у спілкуванні працівників окремих галузей. На їхню думку, вони практично нічого не додають до мови, а лише створюють особливу емоційну забарвленість мовлення та робочу атмосферність.[14,с. 27]

Професіоналізми (від лат. *professio* - **заняття, фах**) – це розмовні, неофіційні заміники термінів, які присутні у певній професії чи діяльності (переважно складних або багатозначних). Професіоналізми зазвичай мають емоційне забарвлення, не відмічаються у словнику, і їх написання не дотримується правил написання, на відміну від термінів. Саме тому їх не вдається віднести до літературної мови, не дивлячись на те, що вони часто є загальнозрозумілими загальноновживаними. Розглянемо на прикладі, як одне і те ж слово у різних професіях може позначати різні поняття: *вишка* - висока вузька дерев'яна або металева споруда, призначена для спостережень охоронців, стрибків у воду і т.д. або для укріплення чи розміщення приладів (радіо і телевізійних приймально-передавальних апаратів і т. ін.) на певній висоті над землею; *вишка* – вища математика; *вишка* – найвища міра покарання. [4]

Зазвичай професіоналізми поділяють на: науково-технічні, професійно-виробничі, просторічно-жаргонні. Вони доволі різноманітні щодо семантичних характеристик.

Знати мову професії – означає знати лексику, логіку висловлювання, структуру формулювань. Професіоналізми наявні в повсякденному спілкуванні працівників багатьох господарств чи установ.

1.2 Способи творення професіоналізмів

Вирізняють такі способи творення професійних лексем:

1. Загальноживані слова, які набувають переносного значення в професійній лексиці, наприклад: *вікно* у мовленні вчителів та викладачів – незаповнений між уроками чи парами час; *хвіст* – учнівська (студентська) заборгованість у виконанні роботи; *шапка* – спеціальний заголовок при написанні документу; *шпори* – підготовлений матеріал для списування; *пара* – оцінка «два» або заняття в інституті. Згідно правил мови, в офіційно-діловому письмі ці слова не використовуються.
2. Через скорочення основи слова: *кібер* – *кібернетика*, *термояд* – *термоядерна реакція*, *опер* – *оперуповноважений*.
3. Шляхом скорочення слів та словосполучень: *мовник* – викладач мови, *юрфак* – юридичний факультет, *фізмат* – фізико-математичний факультет, *кардан* – карданний вал.
4. Шляхом перенесення наголосу у словах: *ра́порт* замість *рапо́рт*, *ко́мпас* – *компа́с*, *а́томний* – *ато́мний*, *алкогóль* – *а́лкоголь*, *Му́рманськ* – *Мурма́нськ*, *медикаме́нт* – *медика́мент*, *металу́ргія* – *металургі́я*.

5. Шляхом метафоризації (вживання метафор): *зняти касу* – вилучити всі гроші з касового апарату, *заморозити рахунки* – унеможливити зняття готівки з рахунку, *липовий баланс* – неправдива інформація щодо стану рахунку.

6. Шляхом зміни граматичних категорій, наприклад, вживання речовинних іменників у множині, які завжди повинні мати лише форму однини: *масла, олії, жири, лаки*. [12]

Поповнює кількість професіоналізмів і так звана “місцева творчість” (вигадування слів та виразів у межах певного колективу). Найчастіше така «творчість» відбувається завдяки префіксації, суфіксації та словоскладання. Серед префіксів найпопулярніші до-, де- (дообладнати, доукомплектувати, декваліфікація), недо- (недополив, недоперевиконано, недовнесок), за- (залозунгувати, запроцентувати, задебетувати), над- (надзверхплановий, надбудова); серед- (середвідомчий). Серед суфіксів – ість (бойовитість, пливучість, стрибучість), -аж (тираж, листаж), -ація (маршрутизація, декваліфікація) та ін.

Словоскладання чи основоскладання створює у професійних жаргонах слова, невідомі загальнонародній мові, наприклад: *маловісна корова* (сільське господарство) – корова некондиційної ваги. [2]

Найчастіше професіоналізми використовують люди певного фаху (професії) у своєму усному неофіційному мовленні. У писемному мовленні ми можемо побачити професіоналізми в різних науково-технічних професійних виданнях, призначених для робітників окремої професії (інструкціях, журналах, буклетах). При користуванні фахівцями, професіоналізми несуть найбільше інформації. У газетах та журналах використовувати таку лексику у великому об’ємі не можна, оскільки вона потребує пояснення для звичайного читача, який не відноситься до даної галузі. При діловому спілкуванні треба бути обережними щодо уживання професійної лексики в службовому папері. Даний документ може перетворитися з офіційного в неофіційний або

викликати непорозуміння з боку адресата (набувати рис приватної записки, а не документа), ускладнити ділові стосунки.

Фахівець певної галузі в своєму усному чи писемному мовленні з представником іншої установи має користуватись термінами, задля уникнення непорозумілості та недоречності з точки зору семантики.

Значна частина професіоналізмів часто буває на слуху в народі, тому з часом стає термінами. Але не всі з часом набувають загального поширення і літературного нормування.

Отже, професіоналізми розширюють мовний словник там, де є на це потреба. Але зловживати такою лексикою не можна, оскільки вона потребує додаткових пояснень. Мовознавці не рекомендують вживати професіоналізми або жаргонізми у міжвідомчій документації, інколи таке явище зовсім неприпустиме. Наприклад, якщо брати до уваги українську мову, яка містить багато професіоналізмів-русизмів, вживання яких у тексті недопустимо з нормативних міркувань.

Отже, чим вища мовна культура, тим менше буде можливостей для появи професіоналізмів, особливо в діловому мовленні.

Звернемося також до питання розмежування понять «професіоналізм» та «професійний жаргон». Відтак, професіоналізми, на думку О. Павлової, відносяться до «спеціальної лексики» поряд із «номенклатурними знаками [9].

О. Глазова вважає, що жаргон (з франц. *jargon* – **базікання**) – це особливості спілкування певної професійної, вікової або соціальної групи людей, яких об'єднує тривале перебування разом або певні інтереси. Жаргон значно відрізняється від літературної мови як вимовою, так і особливою лексикою, але, на відміну від літературної мови, не має власної граматичної фонетичної системи». [3]

«Професіоналізм» – це напівофіційне слово чи словосполука, які зазвичай зустрічаються в розмовному мовленні серед людей певної професії, спеціальності, але, не є суворими науковими визначеннями понять. Як приклад, розглянемо вираз «музична акустика»: 1) апаратура для відтворення звуку; 2) музика, для створення якої непотрібні електронні інструменти; «музичний апарат»: 1) декілька приладів в одному для відтворення звуку; 2) магнітофон або програвач; «музичний пілосос»: гармонь, баян, акордеон. [9].

На думку лінгвістів Павлової О. та Прохорової В., які чітко розмежовують поняття «термін» та «професіоналізм», головними ознаками професіоналізмів є:

1) належність до ненормативної спеціальної лексики на відміну від термінів, які є нормативною частиною спеціальної лексики наукової мови;

2) вони майже не відмічаються у загальних та спеціальних словниках та існують переважно у сфері їх вживання, на відміну від термінів, які фіксуються словниками і використовуються одночасно у багатьох галузях, не змінюючи свого значення;

3) найчастіше терміни вживаються у сфері письмового мовлення, а професіоналізми використовуються переважно в розмовному спілкуванні;

4) професіоналізми зрозумілі лише людям, які мають пряме відношення до даної галузі; терміни ж можуть бути відомі більшості людей, навіть тим, хто не має відношення до певної професії;

5) професіоналізми створюються з метою надати образності, виразності та емоційності, на відміну від термінів, які позбавлені таких явищ;

6) у сфері професіоналізмів помітно характерне скорочення деяких виразів, які застосовуються в професійній лексиці дуже часто; наприклад: клавішник (музикант, який грає на клавішному інструменті), ударник (музикант, який грає на ударному інструменті) тощо [9].

Оглянувши подану вище інформацію можемо стверджувати, що професіоналізми, як і жаргонізми належать до ненормативної лексики, використовуються переважно в усному мовленні. Найчастіше виникають вони під час спілкування представників однієї сфери діяльності й мають офіційні нейтральні відповідники в літературній мові, мають за мету створення особливої образності, виразності, емоційності. Однак, на думку О. Старової, професійний жаргон позначає «спеціальні слова та словосполучення, що образно й емоційно-експресивно відбивають основні реалії» праці певної професії й «утворюють особливий прошарок словника кожної мови». [13, с. 89] Проте лінгвіст О. Павлова, чітко розмежувавши професіоналізми від термінів, зазначає, що «знайти критерії розрізнення жаргонізмів від професіоналізмів практично неможливо». [9] На нашу думку визначення професійного жаргону В. Хомякова є найбільш вдалим: «в кожній професії є низка образних та емоційно-забарвлених слів і словосполучень із певною конотацією, найчастіше — іронічною або пародійною, які існують на правах синонімів до офіційних професійних термінів» [7, с. 393].

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ ВОГНЕБОРЧОЇ ТЕМАТИКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1 Поділ професійних лексем

У наші часи фах пожежного в англomовних країнах є надзвичайно престижним. Це сприяє активному розвитку пожежної техніки, пожежні підрозділи комплектуються новим обладнанням та аварійно-рятувальним інструментом, транспортними засобами тощо. Серед працівників пожежних підрозділів існує своя ієрархія. Усі ці явища відображаються у процесі творення професійної лексики, та забезпечують її розмаїття. Досліджуючи та аналізуючи матеріал, зібраний із кінотекстів серіалів про пожежну службу «Station 19» і «Chicago Fire» [21-22], та англomовних форумах, створених для спілкування пожежних [17-20], ми дійшли висновку, що професійна лексика пожежних складається з таких груп:

1. «Назви працівників пожежно-рятувальної сфери»: blackhat – дослівно «чорний капелюх» – пожежний, який щойно прибув на стажування (в українській службі – «салага», «студент»); ducker – «пірнальник» – проблемний пожежний, у якого завжди справи йдуть не так як треба під час виконання завдання; hosejockey – «рукавний жокей» – водій пожежного автомобіля, який перевозить воду; hotshots – «гарячі голови» – група пожежних, яка прибуває до місця події першою (в українській службі – «перше відділення»); Jake – Джейк, мабуть найпоширеніше американське ім'я, перекладається у сенсі «свій, нормальний»; jake with a rake – «Джейк із кочергою» - працюючий з багром; roughneck – «крутий хлопець», «хуліган», «міцний горішок» – це все означає «пожежний»; sub – «недо-, нижній» – новоприбувший після навчання рятувальник; wailers – «крикуни, плакальники» – водії пожежних автомобілів, які завжди вмикають звукові

засоби (навіть вночі) під час слідування на пожежу, навіть якщо на дорогах відсутній інший рух.

2. «Реалії роботи пожежних»: bring me a line – «установити лінію» – команда, що означає підключитись до гідранта й прокласти лінію для гасіння; firebust – «заграва» – декілька пожеж, утворених через влучення блискавки; fireground – «земля у вогні» – місце пожежі; job – «робота» – завдання з ліквідації пожежі; top-up – «зачистка» – ліквідація найменших натяків на пожежу, з метою недопущення її поширення; save the basement – «врятувати підвал» – повне розрушення будівлі через пожежу; take up – «зніматися, збиратися» – збирати обладнання та повертатися до підрозділу (в українській службі – «умиваєм руки»).

3. «Загиблі та постраждалі люди внаслідок пожежі»: call a bus – «викличте автобус» – повідомлення про те, що необхідно викликати судмедексперта; DRT (dead right there) – «покійник прямо тут» – сигнал, який повідомляє про виявлені трупи під час гасіння пожежі; crisp critter – «хрумтик» – трупи, знайдені після пожежі (в українській службі – «жмур», «сухарик»); Etoh on board – «спирт на борту» – постраждалий перебуває в нетверезому стані (в українській службі – «синяк»); signal 12 – «сигнал 12» – зашифрований сигнал про те, що на місці події знайдено мертві тіла; signal 13 – «сигнал 13» – запит на прибуття психологів для постраждалих; extremely stable – «надзвичайно стабільний» – мертвий.

4. «Транспортні засоби пожежних-рятувальників» (buggy – «каталка» – легковий автомобіль, призначений для начальника частини; company – «команда» – бойовий розрахунок (в українській службі – «караул», «відділення»); ice cream truck – «фургончик із морозивом» – аварійно-рятувальний автомобіль; tanker – «цистерна» – автоцистерна з водою (в українській службі «бочка»).

5. «Обладнання для гасіння пожеж та порятунку людей» (*aerials* – «повітряний» – скорочення від *aerial appliances* – розкладна автодрабина, призначена для виконання робіт на висоті (в українській службі – «АДешка», «люлька»); *box* – «коробка» – прилад, який подає сигнал тривоги; *bunkers* – «захист» – скорочення від *bunker clothes* – спеціальний одяг пожежного для виконання оперативного завдання (в українській службі – «бойовка»); *fireplug* – «пробка», «заглушка» – пожежний гідрант; *jaws* – «щелепи» – аварійно-рятувальний інструмент з гідравлічною системою (в українській службі – «ножиці»); *pack* – «пакет» – повітряно-дихальний апарат (в українській службі – «апарат»); *pipe* – «труба» – ствол для гасіння пожеж.[17-20]

Проаналізувавши матеріал поданий вище і, порівнюючи його з власним досвідом нами не було виявлено виразів групи «Підрозділ і побут пожежних», які присутні в українській мові (наприклад, гніздо, хата – диспетчерська; спалка – кімната відпочинку пожежних; мурашник – пожежна частина загалом; машка – знаряддя для мийки приміщень; ленка – кімната психологічного розвантаження). Натомість, в англійській мові більша розмаїтість лексем зустрічається в групах, називаючих працівників пожежно-рятувальної сфери, реалій їх роботи, а також обладнання, екіпіровки та інструментів для виконання робіт. Твориться англійська професійна лексика даної сфери завдяки лексико-семантичному способу та абревіації, що цілком логічно з огляду на прагнення пожежних, по-перше, надати мовленню емоційно-експресивної виразності, а по-друге, зробити мовлення коротшим для якнайшвидшої передачі інформації. Це виконується завдяки використанню жаргонізмів замість складних термінів.

2.2 Способи творення професійної лексики пожежних

Способи творення професіоналізмів та жаргонізмів, які відносяться до розглянутої нами галузі, є надзвичайно важливими, адже вони надають їм

емоційно-експресивного забарвлення та образності. Зазвичай створення відбувається шляхом метафоризації (використання метафор). Часто подібні метафори створюються через візуальне сприйняття предметів чи об'єктів, або, виходячи з функцій, які вони виконують. Наприклад, спеціаліст у роботі з вибуховими пристроями «glowworm» («світляк») через яскравий захисний костюм; *новачок* – *pumpkinhat* («гарбузовий капелюх») через яскравий помаранчевий шолом, *ледачий пожежний* – *load* («тюк, вантаж») або *skater* («ковзаняр») через те, що він дуже важко встає за сигналом тривоги, або постійно «зісковзує» з доручень і завдань (в українській службі – «шарик», «лигарь»).

Багато метафоричних назв вигадують англомовні пожежні і для позначення пожежного транспорту. Так, наприклад, *вертоліт* – *bird* («птаха»), названий так через зорове сприйняття; *аварійно-рятувальний автомобіль* – *icescream truck*, має таку назву, тому що у США він дійсно дуже схожий на фургончик із морозивом (який завжди вмикає гучну мелодію для приветання уваги дітлахів).

Також спосіб метафоризації виділяється серед жаргонних назв обладнання та рятувального інструменту пожежних, і реалій гасіння пожеж та аварійно-рятувальних робіт. Такі метафори також з'являються завдяки візуальному сприйняттю явищ, предметів та через виконання ними своїх функцій: *box* («коробка») – прилад для подання сигналу тривоги; *jaws* («щелепи») – аварійно-рятувальні інструменти з гідравлічною системою; *nob, knob* («виступ, шишка») – пожежний ствол, *plasticbucket* («пластикове відро») – шолом для безпеки пожежних під час роботи; *cutters* («різаки») – гідравлічний інструмент, для звільнення постраждалих під завалами (в українській службі – «домкрат»); *scannerjockeys* («сканувальники, сканерні жокеї») – люди (зіваки), які намагаються дізнатися, що сталося або знімають на камеру; *extremelystable* («надзвичайно стабільний») – мертвий. Слід відзначити, що при процесі метафоризації загальноновживаних слів англомовні

пожежні закладають у жаргонізви передусім гумор (нерідко «чорний») та часто іронію. Пояснюється це тим, що такий підхід дозволяє пожежним простіше відноситися (морально та психологічно) до надзвичайно складних робіт.

Другий спосіб створення професійної лексики пожежних є абревіація – спосіб словотворення, який об'єднує основи слів в одну або через з'єднання перших літер слів.[1] Слід зазначити, що такі абревіатури утворюються як від загальноживаної лексики, так і від професійної лексики пожежних. Наприклад: AWOL (absent without leave) – новачок, який не виходить на роботу; IC (incharge) – старша за посадою особа, яка керує гасінням пожежі (в українській службі – «КГП – керівник гасіння пожежі»); *bunkers* – скорочення від bunker clothes – спеціальний одяг вогнеборця; *combi* – скорочення від combination tool – різновид комбінованого рятувального інструменту (в українській службі – «ІРАР – інструмент ручний аварійно-рятувальний»); DRT (dead right there) – «покійник прямо тут»).

Часто під час такого творення слів виникають абревіатури, схожі із літературними словами, що також створює особливу експресивність та гумор. Наприклад, CHAOS (chief has arrived on scene) – абревіатура, схожа із загальноживаним словом *chaos* (безлад, хаос), а розшифровується як «на місце події прибув начальник» (в українській службі – «фішка»); PAR (personnel accountability record) – абревіатура, співзвучна зі словом *par* («норма, номінал») та розшифровується як «реєстр відповідального особового складу» й використовується для запису усіх пожежних із групи, присутній на пожежі.

Не обійшлося і без вживання фразеологізмів у спілкуванні англомовних пожежних. Наведемо приклади: *all clear* – «усе чисто» – сигнал, який означає що на місці надзвичайної події немає потерпілих; *fish out of water* – «риба поза водою» – сигнал, який означає, що є необхідність евакуації людей із місця пожежі; *save the basement* – «врятувати підвал» – повне руйнування будівлі

через пожежу; *try before you pry* – «перевір перед тим, як ламати» – вираз, який означає, що перед тим, як виламувати двері чи вікна на місці пожежі, варто перевірити, чи не відчинені вони; *call a bus* – «викличте автобус» – запит про те, що необхідно викликати судмедексперта; *etoh on board* – «спирт на борту» – постраждалий перебуває в нетверезому стані.

2.3 Методи перекладу вогнеборчої професійної лексики

Загалом зазначена вище різноманітність англомовної професійної лексики і декілька способів їх творення створюють багато труднощів для перекладу цих лексем, адже часто в українській мові відсутній їх аналог. Зрозуміло, що необхідність такого перекладу є надзвичайно рідкою, оскільки у фахових текстах здебільшого використовуються терміни, однак така проблема може виникнути, зокрема в разі зустрічі або виникнення спілкування з англомовними колегами, стажування працівників пожежної безпеки за кордоном, під час перекладу фільмів відповідної тематики, тоді як словники здебільшого не фіксують професіоналізмів.[16] Виконуючи нашу роботу, ми виокремили кілька способів перекладу, які, на нашу думку, можуть бути задіяні в праці перекладача.

Першим способом є добір функціональних аналогів (еквівалентів) – найдоцільніший метод перекладу професійної лексики українською мовою. Так, наприклад, жаргонізм *crispycritteri*, який зазвичай позначає трупи загиблих на пожежі, перекладається українською як *сухарик*, *жмур*, *двохсотий*; *bunkers* перекладається як *бойовка*; *tanker* – жаргонізм, який також позначає *автоцистерну* («бочка»); *sub-* «недо-», українською «молодий пожежний», «салага».

Якщо є аналоги в українській мові, можна використовувати і дослівний (буквальний) переклад, однак у такому випадку необхідно подати розгорнуте пояснення професійного поняття, адже завжди є ризик того, що слухач /читач

просто не зрозуміє адекватно ці жаргонізми. Приклади такого перекладу: *bird* – повітряний транспортний засіб; *extremelystable* – людина, яка загинула на пожежі; *flank of the fire* – сторони, з яких мають заходити пожежні у зону надзвичайної події; *hotshots* – пожежні, які першими прибувають на пожежу; *top-up* – повна евакуація людей з будівлі, охопленій пожежею; *signal 13* – запит для виклику психологів для постраждалих.

Якщо і така професійна лексика не має еквівалента у перекладі слова чи виразу або такий переклад незрозумілий для звичайного читача, необхідно використовувати описовий спосіб. Однак у використанні такого способу цілком втрачається образність. Наприклад: *whitecloud* – пожежний, за час несення чергування якого зовсім не виникає надзвичайних ситуацій; *buggy* – службовий легковий автомобіль начальника частини; *cutters* – гідравлічна ріжуча або роздвижна система, для звільнення постраждалих з-під завалів і затисків; *super P* – комбінована сокира-кирка призначена для вивільнення постраждалих з-під завалів; *fish out of water* – сигнал, який означає, що всі люди виведені з будівлі; *etoh on board* – постраждалий перебуває в нетверезому стані.

Найчастіше, у процесі перекладу, втрачається здатність жаргонізмів до аббревіації. Адже скорочення перекладених одиниць, які не збігаються з уживаними в українській мові аббревіатурами, не будуть зрозумілі мовцям (*ratpack* – *rationpack* – *сухпайок*).

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи виконану нами роботу, можна сказати, що кожна сучасна мова (у тому числі українська та англійська) постійно поповнює свій лексичний запас термінами, а також словами, виразами в різних галузях. Особливо таке збагачення відмічається у таких сферах: медична, юридична, суспільна, технічна, сфера бізнесу. Безумовно розвивається, розширює свій лексичний запас і сфера пожежної безпеки. Працівники даної галузі все частіше стикаються із новими лексемами, які стають невід'ємною частиною їх професійної лексики хоча б через створення нових засобів обладнання та екіпіровки.

Дослідивши вчення деяких лінгвістів, нам вдалося провести межу між поняттями «професіоналізм» та «жаргон». При дослідженні матеріалів кінотекстів «Station 19», «Chicago Fire» [21-22] та особливостей перекладу професійної лексики сфери пожежної безпеки можемо зробити висновок, що дане спілкування налічує досить багато різноманітних та експресивно забарвлених слів та виразів. Але найчастіше така лексика вважається ненормативною. Також важливо, що перевага надається іменникам або віддієслівним іменникам. Це говорить про перевагу номінації об'єктів, а не дій чи ознак.

У своїй роботі ми зверталися до онлайн-словника «Мультитран», який чітко розмежовує загальноживане поняття від професіоналізмів. Під час нашого дослідження було виявлено 5 провідних лексико-семантичних груп професійної англійської лексики даної сфери. Дослідили 3 способи творення пожежних професіоналізмів та 3 методи їх перекладу українською мовою. Найбільш поширеними є такі способи творення: метафоризація, аббревіація та використання фразеологізмів, оскільки пожежні завжди прагнуть спростити та

скоротити своє мовлення, та насичують мову гумором (іноді чорним), сарказмом та іронією.

При роботі з перекладом професійних жаргонізмів пожежних, ми дійшли висновку, що перекласти таке мовлення досить складно, через те що реалії пожежних України та, наприклад, Великої Британії чи США дуже різняться. Тому в таких випадках перекладачі часто використовують описовий метод та добір еквівалентів.

Загалом можемо відзначити, що вибір способу перекладу професійної лексики сфери пожежної безпеки залежить від мети, яку ставить перед собою перекладач. Метою може бути створення більш інформативного й зрозумілого виразу чи більш образного, експресивного висловлювання. Це залежить від його особистих уподобань та майстерності. Однак у цілому адекватний переклад таких лексичних одиниць потребує і загальної ерудиції, і чіткого розуміння семантики.

Отже, професійна лексика англomовних пожежних - надзвичайно цікаве явище. Завдяки своїй розмаїтості й образності фахівці даної спеціальності можуть точно, лаконічно й експресивно називати головні реалії своєї трудової діяльності під час спілкування або виконання оперативного завдання, тож таке мовлення стає невід'ємним складником особливої субкультури вогнеборців і, на нашу думку, потребує подальшого поглибленого вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абревіація. Енциклопедія Сучасної України. 2006. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=42237.
2. В.Т.Бусел. Великий тлумачний словник сучасної української мови. К.: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
3. Глазова О. П. Жаргон і сленг: як ставитись до них словеснику? URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/2651/1/O_Glazova_MD_9_IPPO.pdf.
4. Діалектизми, професіоналізми, жаргон. URL: <https://miyklas.com.ua/p/ukrainska-mova/6/leksika-40149/grupi-sliv-zavzhivanniam-39908/re-770099f2-2c3d-41c1-8421-ce7ae774783d>.
5. Д'яков А. С. Основи термінотворення : семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К. : Вид. дім "КМ Academia", 2000. 218 с.
6. Зубков М. Сучасна українська ділова мова. 2-ге видання, доповнене. Х.: Торгін, 2002. 448 с.
7. Масенко Л. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір. 2004. URL: <http://varnak.ueuo.com/lmasenko.html>.
8. Мова розуму – мова душі. URL: <https://kpi.ua/k-8-e>.
9. Павлова О. Терміни, професіоналізми та номенклатурні знаки (до проблеми класифікації). 2008. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ukr_term/2008_620/09.pdf.
10. Партач Н. Жаргон наш солов'їний. Дзеркало тижня, 2006. 29 с. URL: http://gazeta.dt.ua/CULTURE/zhargon_nash_solovyiniy.html.
11. Покровська О.А. Українська термінологія ринкових відносин: дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 1995. 207 с.

12. Професійна лексика (професіоналізми) в документах. URL: https://studopedia.com.ua/1_243666_profesiyna-leksika-profesionalizmi-v-dokumentah.html.
13. Старова О. О. Професійний жаргон пожежників у сучасній англійській мові: семантика, способи творення й особливості перекладу. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2016. № 10. С. 89—93. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/2319/1/Starova%20O._Firemen%20jargon%20in%20modern%20English.pdf.
14. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология. Вопросы теории: М.: Наука, 1989. 243 с.
15. Червоненко О. М. Професіоналізми у музичному та навколomuзичному дискурсі (на матеріалі англійської мови). Мовні і концептуальні картини світу. 2012. № 42, ч. 2. С. 391–397. URL: http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2012_42_2/391_397.pdf.
16. Шляхи ефективного вивчення професійно-орієнтованої термінології студентами технічних спеціальностей. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1135>.
17. Basic Glossary of Fire Fighting and Rescue Terms. Firefly's : FireService Information. URL: <http://www.fireserviceinfo.com/glossary.html>.
18. Fire Fighting Jargon. URL: <http://www.bensware.com/scandfw/fireterm.html>.
19. FireFighter Lingo. URL: <http://www.firehouse.com/forums/t56642/>.
20. Learn the jargon. Fire & Rescue NSW. URL: <http://www.fire.nsw.gov.au/page.php?id=42>.
21. Serial Station 19. URL: http://www.lostfilmhd.ru/publ/serialy/pozharnaja_chast_19/1-1-0-549

22. Serial Chicago Fire. URL:

http://www.lostfilmhd.ru/publ/serialy/pozharnye_chikago_02/1-1-0-497